

science of Ukraine]. *Materialy metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrainy «Informatsiino-tyfrovoyi osvittii prostir Ukrainy: transformatsiini protsesy i perspektyvy rozvytku». 4 kvitnia 2019 r. – Materials of the methodological seminar of the National Academy of Sciences of Ukraine «Information and digital educational space of Ukraine: transformational processes and development prospects». April 4, 2019. Kyiv. [in Ukrainian].*

6. Kovalska, K. V., Kuzmenko, O. Yu. & Naumenko, T. S. (2024). Interaktyvni metody vykladannia dlia stymulivannia krytychnoho myslennia uchniv serezhnikh klasiv v Ukraini: efektyvnist ta stratehii implementatsii [Interactive teaching methods for stimulating critical thinking of middle school students in Ukraine: effectiveness and implementation strategies]. *Akademichni vizii – Academic visions. №29. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.10829053 [in Ukrainian].*

7. Kontseptsiiia... (2024). Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School], URL: <https://surl.li/sjxbpd> [in Ukrainian].

8. Lytvynov, A.S., Nepomniashcha, H.I. (2024). Elektronni osvittni resursy u protsesi pidhotovky molodshykh shkoliariv [Electronic educational resources in the process of training junior schoolchildren]. *Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats. Seriya: Pedagogichni nauky – Scientific Bulletin of Izmail State Humanitarian University: Collection of scientific works. Series: Pedagogical Sciences. Izmail. Vyp. 66. DOI: https://doi.org/10.31909/26168812.2024-(66)-20 [in Ukrainian].*

9. Lytvynov, A.S., Nepomniashcha, H.I. (2024). Rozvytok krytychnoho myslennia molodshykh shkoliariv na urokakh informatyky [Development of critical thinking of junior schoolchildren in computer science lessons]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnogo pedagogichnoho universytetu imeni Olexandra Dovzhenka Seriya: Pedagogichni nauky – Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Olexandra Dovzhenko Series: Pedagogical Sciences. Hlukhiv. №2 (55). DOI: https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-2-55-147-153 [in Ukrainian].*

10. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. & Bida, O. A. (2011). Zastosuvannia interaktyvnykh tekhnolohii u navchanni molodshykh shkoliariv [Application of Interactive Technologies in Teaching Junior High School Students]: Metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv pochatkovoї shkoly – Methodical Guide for Primary School Teachers. Ternopil, 2011. [in Ukrainian].

11. Savchenko, O. Ya. (2002). Dydaktyka pochatkovoї shkoly [Didactics of Primary School]. Kyiv. [in Ukrainian].

12. Shyhymaha, O. O. (2023). Onlain-doshka Padlet. Idei dlia vchytelia [Padlet Online Board. Ideas for Teachers]. URL: <https://surl.lu/etpzlu> [in Ukrainian].

Авторське право ©2026 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 29.03.2026 р.
Прийнято редакцією 29.04.2026 р.
Опубліковано 29.05.2026 р.

УДК 37.015.3:159.942

DOI: 10.31376/2410-0897-2026-2-61-220-226

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ

Вишник Ольга Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: olhavysnyk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4030-4482

Таран Валерія Віталіївна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: taran110482@gmail.com

ORCID ID: 0009-0009-4190-5889

У статті представлено результати емпіричного дослідження сформованості структурних компонентів емоційного інтелекту учнів третіх класів. Обґрунтовано теоретичні підходи до розуміння феномену емоційного інтелекту як інтегративного психічного утворення, що поєднує когнітивні, регулятивні та афективні складники. Розкрито психолого-педагогічні передумови його розвитку в молодшому шкільному віці як чутливому періоді становлення емоційної сфери особистості. Описано особливості організації діагностичної процедури з використанням адаптованого стимульного матеріалу методики Н. Холла, модифікованого відповідно до вікових можливостей дітей 8–9 років. Виявлено домінування середніх показників за більшістю компонентів емоційного інтелекту, зокрема емоційної обізнаності, здатності до управління емоціями та самомотивації. Доведено, що найбільш сформованим компонентом у респондентів є емпатія, тоді як здатність до розпізнавання емоцій характеризується переважанням низького рівня прояву. Встановлено наявність статистично значущих позитивних зв'язків між емоційною обізнаністю, регуляцією емоцій та їх розпізнаванням, що дає змогу виокремити когнітивно-регулятивний кластер показників. Зроблено висновок про активний процес становлення емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці та його зумовленість віковими й соціальними чинниками. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язані з розробленням та експериментальною перевіркою програм розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів.

Ключові слова: учні початкових класів, емоційний інтелект (ЕІ), емоційна обізнаність, здатність до управління емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій.

Постановка проблеми. Для сучасної України особливо актуальним є питання реформування освіти як системи, що забезпечує не лише надання необхідних знань і вмінь, а й формування компетентностей, необхідних для повноцінного соціального життя. У цьому контексті початкова освіта є однією з ключових ланок, що забезпечує інтеграцію дитини в соціальний простір. Саме на цьому етапі закладається фундамент подальшого особистісного розвитку. Ці міркування є особливо актуальними в межах реалізації реформи Нової української школи, що орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на гармонійний психічний розвиток дитини. Сучасна початкова освіта України передбачає формування соціально-емоційних компетентностей, зокрема здатності до усвідомлення, розуміння та регуляції емоцій. Це зумовлює підвищення уваги науковців до проблеми формування емоційного інтелекту, оскільки зазначена здатність концептуально співвідноситься з його структурою. Емоційний інтелект молодших школярів є не лише чинником навчальної успішності, а й важливою передумовою їхнього ефективного соціального становлення. Відповідні положення відображено в нормативно-правових документах (Концепція НУШ, Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти). Положення нормативних документів опосередковано передбачають розвиток соціально-емоційних компетентностей, що концептуально співвідноситься з феноменом емоційного інтелекту. Суспільна значущість проблеми посилює її наукову актуальність для педагогічної науки. Звісно, розроблення повноцінної теорії розвитку й формування емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці має базуватися на зборі й аналізі масиву емпіричних даних. Важливо аналізувати не просто узагальнені показники, а й фіксувати увагу на конкретному віковому проміжку. У цьому контексті емпіричне дослідження показників сформованості емоційного інтелекту учнів третього класу має важливе значення для створення повноцінної теорії онтогенетичного розвитку цього психічного явища. Водночас така наукова розвідка має суттєве практичне значення, оскільки дає змогу створити дієві формувальні програми для учнів початкових класів відповідно до їх вікових особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен емоційного інтелекту в педагогічній і психологічній науках пояснюється зазвичай на основі трьох теоретичних підходів: як здібність у структурі особистості; як стійка риса в структурі психіки; комбінована інтерпретація, що базується на поясненні цього явища через два попередні підходи. Вивчення емоційного інтелекту як здібності передбачає виокремлення таких компонентів цього феномену:

- 1) сприймання емоцій;
- 2) спрямованість мислення на розрізнення і розуміння емоцій;
- 3) навички емоційної регуляції, що дають змогу керувати власними переживаннями й контролювати їх.

Наступний підхід характеризує емоційний інтелект як стабільний комплекс рис, що менш змінний в онтогенезі, порівняно зі здібностями. Так, К. Петрідес вважає, що емоційний інтелект як комплекс рис включає емоційну стійкість, самоконтроль, комунікативність, емпатію, емоційність [9]. Комбінований підхід висвітлено в працях Д. Гоулмана. Учений зазначає, що в структуру цього психічного феномену входять здатність до емоційної диференціації, управління переживаннями, стимулювання мотивації діяльності, здатність до побудови ефективних соціальних контактів [2]. Описані компетентності пов'язані з ефективною реалізацією функцій лідерства в соціальних спільнотах. У цьому контексті важливою функцією емоційного інтелекту є розвиток резильєнтності й ефективного подолання наслідків дистресу. Термінологічна множинність пов'язана зі складністю структури й проявів емоційного інтелекту як психічного явища. Особливо актуальним для педагогіки й психології є теоретичне й емпіричне з'ясування онтогенетичних змін феномену, зокрема в молодшому шкільному віці як важливому періоді формування емоційної і когнітивної сфери дитини.

М. Шпак зазначає, що здобувачі початкової освіти з високим рівнем емоційного інтелекту більш схильні до позитивних емоційних реакцій, переважно мають гарний настрій, позитивну самооцінку й позитивне ставлення до соціуму [8]. Водночас низький рівень емоційного інтелекту учнів пов'язаний з негативними психоемоційними станами, деструктивними стратегіями соціальної взаємодії, труднощами емпатії. О. Мельник вказує на те, що перспективи розвитку емоційного інтелекту молодших школярів пов'язані з відповідною підготовкою і компетентністю педагога [5]. Це міркування передбачає необхідність перебудови програм професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. У цьому контексті можна виокремити провідні чинники позитивного розвитку емоційного інтелекту в здобувачів початкової освіти:

- 1) урахування особливостей емоційної сфери кожної дитини;
- 2) постійна діагностика рівня сформованості емоційних параметрів і структурних компонентів індивідуальності учнів;
- 3) гармонійне поєднання форм групового й індивідуального формувального впливу;
- 4) орієнтація на засвоєння інформації щодо розпізнавання та управління емоційними переживаннями;
- 5) формування вміння дітей урахувати емоційні реакції соціального оточення;
- 6) активна реалізація моделювання ситуацій реалізації компетенцій емоційного інтелекту;
- 7) створення комфортного соціально-психологічного клімату;
- 8) використання технік письмового самоаналізу, що дає змогу закріпити засвоєні компетенції емоційного інтелекту.

Т. Коваль і М. Запорожець досліджують специфіку розвитку й проявів емоційного інтелекту молодших школярів у період воєнного стану. Вони вважають, що молодші школярів мають проблеми в повноцінному й адекватному усвідомленні власних емоцій. Також учні часто реагують на проблеми в соціальних стосунках деструктивними реакціями страху, гніву й образи [4]. Означені тенденції поглиблюються і посилюються в умовах війни. З огляду на це повноцінний та оптимальний розвиток емоційного інтелекту потребує організації партнерської взаємодії родини й учителів. Важливо навчати молодших школярів адекватних емоційних реакцій у складних обставинах життя. У цьому контексті Є. Федоренко описує низку засобів розвитку емоційного інтелекту учнів: рольові ігри, сторітелінг, елементи арттерапії (зокрема казкотерапію, фототерапію, музичну терапію) [7]. С. Півовар та Н. Півовар досліджують особливості емоційного інтелекту молодших школярів під час дистанційної освіти. Науковці доводять, що в таких освітніх умовах в учнів початкових класів актуалізується переживання самотності й виникають проблеми із соціальною взаємодією [6]. Водночас цифрові інструменти відкривають нові можливості для формування емоційного інтелекту молодших школярів.

Психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту в здобувачів початкової освіти є ключовими для їхнього загального розвитку та успіху як у навчанні, так і в житті загалом. Основні поняття і складові ЕІ можна розглянути так: розуміння власних емоцій, управління власними емоціями, управління мотивацією, розуміння емоцій інших людей, управління взаємовідносинами [1].

Теоретичний аналіз означеної проблематики засвідчує високий рівень її розроблення в психологічній науці. Водночас певні аспекти проблеми залишаються нез'ясованими. Зокрема це стосується емпіричного й статистичного обґрунтування особливостей прояву емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці.

Формулювання мети статті. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів є системною освітньою діяльністю. Забезпечення ефективності цього процесу пов'язане з урахуванням психологічних особливостей молодших школярів. У цьому контексті необхідно організувати й проводити емпіричні дослідження рівнів сформованості емоційного інтелекту учнів початкових класів, що доповнить уявлення про онтогенетичну динаміку цього психічного феномену. Тож *метою статті* є виявлення та аналіз особливостей сформованості структурних компонентів емоційного інтелекту учнів третіх класів.

Виклад основного матеріалу. Результати теоретичного аналізу С. Дерев'янка й С. Лавренко дають підстави стверджувати, що методик діагностики емоційного інтелекту для осіб дитячого віку значно менше, ніж аналогічних інструментів для підлітків і дорослих [3]. Мінімальна кількість опитувальників пояснюється недостатніми можливостями дитячої рефлексії. З огляду на це наш підхід до діагностики був заснований на проведенні бесід з учнями третього класу. Використано стимульний матеріал тесту емоційного інтелекту Н. Холла, що відповідає психометричним вимогам. Цей засіб призначений для вивчення осіб підліткового віку. Оскільки досліджувана категорія осіб перебуває на межі цього періоду, то ми брали за основу питання тесту Н. Холла, але дещо модифікували їх у бесіді відповідно до вікових особливостей учнів. Зокрема питання формулювали більш зрозуміло, а також акцентували на створенні позитивної психологічної атмосфери для кращого розкриття дітей. Інтерпретація даних здійснювалася з орієнтацією на шкали базової методики, проте результати розглядалися як дослідницькі індикатори, а не як стандартизовані діагностичні показники. Статистична обробка даних відбувалася з використанням методів обчислення відсоткових часток і кореляційного аналізу Пірсона. Це дало змогу визначити структурно-функціональні зв'язки між компонентами емоційного інтелекту учнів третіх класів.

Емпіричне дослідження проведено на базі Глухівської загальноосвітньої школи та Опорного закладу «Менська гімназія». У дослідження взяли участь 50 дітей, які навчаються в третіх класах. Вибірка має характер локального пілотажного дослідження і не претендує на статистичну репрезентативність, що обмежує можливість узагальнення результатів. Гендерний розподіл вибірки – 32 дівчинки і 18 хлопчиків.

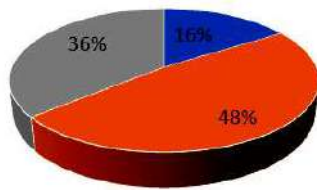
Проаналізуємо отримані результати більш докладно. Спочатку схарактеризуємо емпіричні тенденції, виявлені за кожним параметром емоційного інтелекту молодших школярів. Проаналізуємо особливості проявів емоційної обізнаності, що представлені на рис. 1.

Виявлено переважання середніх показників емоційної обізнаності в досліджуваних молодших школярів. Цей рівень зафіксовано майже в половині опитаних учнів. У 36 % третьокласників діагностовано низькі прояви означеного параметра емоційного інтелекту. Лише вісім школярів з вибірки мають високий рівень. Отримані показники засвідчують недостатній рівень диференціації та вербалізації власних емоцій у частини респондентів. Таку тенденцію пояснюємо особливостями розвитку рефлексії, що в учнів початкових класів лише починає формуватися. Це заважає краще розуміти власну емоційну сферу. Водночас підвищити показники емоційної обізнаності можна шляхом цілеспрямованого інформування учнів відповідно до їх вікових особливостей.

На рис. 2 зафіксовано емпіричні показники здатності до управління емоційними реакціями.

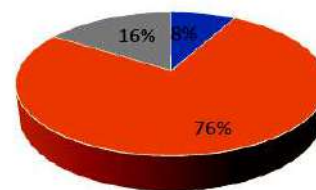
В абсолютної більшості досліджуваних учнів третіх класів (76 %) діагностовано середні показники цього параметра. Низькі показники здатності до управління власними емоціями спостерігаються у 16 % молодших школярів. Лише в чотирьох дівчат виявлено високі показники досліджуваного складника

емоційного інтелекту. Отримані дані засвідчують переважання середнього рівня сформованості навичок емоційної регуляції в досліджуваних. Водночас можна припустити, що самоконтроль переживань третьокласників частково зумовлений зовнішніми соціальними впливами в освітньому та ширшому соціальному середовищі.

■ Високий рівень ■ Середній рівень ■ Низький рівень

Рис. 1. Емпіричні тенденції емоційної обізнаності третьокласників

■ Високий рівень ■ Середній рівень ■ Низький рівень

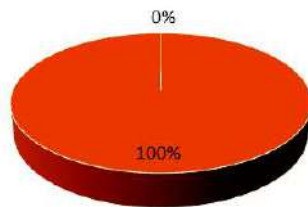
Рис. 2. Емпіричні тенденції здатності третьокласників до управління емоціями

Щодо самомотивації (рис. 3), то в усіх третьокласників діагностовано середній рівень сформованості цього компонента. Низьких і високих показників у досліджуваній групі не виявлено.

Отримані результати можуть вказувати на переважно ситуативний характер самомотивації, яка значною мірою залежить від зовнішніх стимулів і соціального контексту. З огляду на вікову динаміку розвитку особистості можна припустити, що в підлітковому віці структура мотиваційної сфери зазнаватиме змін. Імовірно також є поступове зростання рівня емоційного самоконтролю в міжособистісній взаємодії з однолітками, що зумовлюється віковими закономірностями психічного розвитку.

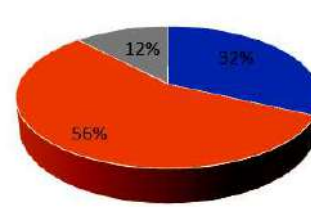
На рис. 4 продемонстровано емпіричні показники емпатії третьокласників.

Високий рівень цього компонента виявлено в 32 % учнів, середній – у 56 %. Низькі показники зафіксовано в шести дітей (12 %). Загалом отримані результати засвідчують відносно достатній рівень сформованості емпатії в більшості досліджуваних. Емпатія як компонент емоційного інтелекту відіграє важливу роль у процесі соціалізації молодших школярів, оскільки співпереживання сприяє розумінню емоційних станів інших людей та налагодженню міжособистісної взаємодії.

■ Високий рівень ■ Середній рівень ■ Низький рівень

Рис. 3. Емпіричні тенденції самомотивації третьокласників

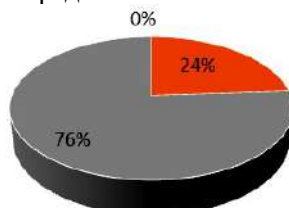
■ Високий рівень ■ Середній рівень ■ Низький рівень

Рис. 4. Емпіричні тенденції емпатії третьокласників

На рис. 5 зафіксовано розподіл показників здатності третьокласників до розпізнавання емоцій інших людей. Осіб з високим рівнем у досліджуваній групі не виявлено.

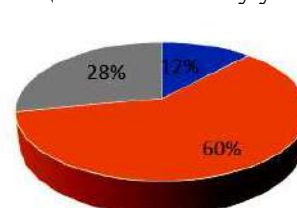
У 24 % учнів діагностовано середній рівень сформованості цієї компетенції. У 76 % школярів встановлено низький рівень здатності до диференціації емоційних станів оточення. Отримані результати можуть демонструвати недостатню сформованість навичок емоційного розпізнавання, що, імовірно, зумовлено віковими особливостями розвитку емоційної сфери та обмеженим соціальним досвідом здобувачів початкової освіти.

На рис. 6 представлено загальні емпіричні тенденції розвитку емоційного інтелекту учнів третіх класів.

■ Високий рівень ■ Середній рівень ■ Низький рівень

Рис. 5. Емпіричні тенденції здатності третьокласників до розпізнавання емоцій

■ Високий рівень ■ Середній рівень ■ Низький рівень

Рис. 6. Емпіричні тенденції загального емоційного інтелекту третьокласників (інтегральний показник)

Високий рівень загального показника емоційного інтелекту діагностовано в шести здобувачів початкової освіти (12 %). 60 % досліджуваних демонструють середній рівень його сформованості. Водночас 28 % третьокласників характеризуються низьким рівнем розвитку цього психічного утворення. Загалом можна констатувати, що емоційний інтелект у молодшому шкільному віці перебуває на етапі активного становлення, що проявляється в наявності значної частки дітей із недостатньо сформованими його складниками. Отримані результати можуть бути зумовлені віковими особливостями розвитку досліджуваної категорії учнів.

У табл. 1 подано результати кореляційного аналізу, які дали змогу встановити взаємозв'язки між компонентами емоційного інтелекту учнів третіх класів.

Таблиця 1

Результати кореляційного аналізу компонентів емоційного інтелекту учнів третього класу

Компоненти емоційного інтелекту	Емоційна обізнаність	Здатність до управління емоціями	Самомотивація	Емпатія	Здатність до розпізнавання емоцій
Емоційна обізнаність	1	0,551**	0,011	0,117	0,515**
Здатність до управління емоціями		1	0,091	0,004	0,566**
Самомотивація			1	0,112	0,004
Емпатія				1	0,014
Здатність до розпізнавання емоцій					1

Виявлено статистично значущі позитивні кореляційні зв'язки середньої сили між здатністю до управління емоціями, емоційною обізнаністю та здатністю до розпізнавання емоцій. Між іншими компонентами статистично значущих взаємозв'язків не зафіксовано. Отримані результати дають підстави припустити наявність взаємопов'язаного комплексу показників, який умовно можна інтерпретувати як когнітивно-регулятивний аспект емоційного інтелекту.

Висновки. Дослідження емоційного інтелекту молодших школярів має велике значення для реалізації реформ Нової української школи та оптимізації соціального й психічного розвитку дитини. Вивчення зв'язків між параметрами емоційного інтелекту та встановлення загальних тенденцій їх розвитку має теоретичну та практичну значущість. У цілому виявлено переважання середніх показників компонентів емоційного інтелекту учнів третіх класів, що особливо стосується емоційної обізнаності, здатності до управління емоціями та самомотивації. Високий рівень сформованості найчастіше спостерігається в емпатії, тоді як здатність до розпізнавання емоцій у більшості школярів залишається низькою. Імовірно, такі тенденції зумовлені віковими особливостями розвитку емоційної сфери та впливом соціального контексту воєнного стану. Виявлено, що для емоційного інтелекту учнів третього класу характерна узгодженість когнітивно-регулятивних показників, водночас афективні компоненти ще недостатньо інтегровані в загальну систему взаємозв'язків.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою та перевіркою ефективності програм розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Вишник О. Психологічні особливості емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти. *Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика* : матер. II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., Глухів, 22 лютого 2024 р.) / за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Бірюк Л. Я. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 27–29.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Vivat, 2018. 512 с.
3. Дерев'яно С., Лавренко С. Методичні засоби діагностики емоційного інтелекту у дітей. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки*. 2020. Вип. 7. С. 23–29.
4. Коваль Т., Запорожець М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів в умовах війни. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Вип. 6. С. 41–48.
5. Мельник О. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73(1). С. 128–133.
6. Півовар С., Півовар Н. Аналіз сучасного стану сформованості емоційного інтелекту молодших школярів в освітній теорії і практиці. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Т. 2. № 2(58). С. 247–253.
7. Федоренко Є. Програма розвитку емоційного інтелекту молодших школярів в освітньому процесі початкової школи. *Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи* : матер. III наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів другого (магістер.) рівня вищ. освіти ф-ту початк. навч., Харків, 5 грудня 2023 р. Харків, 2023. С. 62.
8. Шпак М. М. Емоційний інтелект як особистісний ресурс забезпечення психологічного благополуччя молодших школярів. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 266–270.
9. Petrides K. V., Mikolajczak M., Mavroveli S., Sánchez-Ruiz M.-J., Furnham A., & Pérez-González J.-C. Recent developments in trait emotional intelligence research. *Emotion Review*. 2016. № 8. P. 335–341.

EMPIRICAL STUDY OF THE LEVEL OF FORMATION OF STRUCTURAL COMPONENTS OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THIRD-GRADE STUDENTS

Vyshnyk Olha

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Pedagogy and Psychology of Primary Education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Taran Valeriia

student of the second (master's) level of higher education majoring in Primary Education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The formation of emotional intelligence (EI) in primary school students is a critical factor in their social and psychological development, as well as in the implementation of the New Ukrainian School reforms. Emotional intelligence integrates cognitive, regulatory, and affective components, which contribute to the child's ability to perceive, understand, manage, and express emotions effectively. Despite the acknowledged significance of EI for educational outcomes and social adaptation, empirical research focusing specifically on the ontogenetic development of structural components of emotional intelligence in younger school-age children remains limited. The ongoing socio-political context, including the conditions of martial law, further intensifies the need to examine the influence of age-specific and social factors on the formation of emotional intelligence in children aged 8–9 years.*

Purpose. *This study aimed to empirically investigate the formation levels of structural components of emotional intelligence in third-grade students, focusing on emotional awareness, emotion regulation, self-motivation, empathy, and emotion recognition. The research intended to identify general developmental trends, interrelationships among EI components, and potential factors influencing their development.*

Methods. *The study was conducted on a sample of 50 third-grade students from Hlukhiv Secondary School and the «Mena Gymnasium» in Ukraine. The research employed a modified version of N. Hall's Emotional Intelligence test, adapted to the cognitive and emotional capacities of 8–9-year-old children. Data were collected through structured interviews and observational methods, ensuring a supportive and positive environment to facilitate accurate emotional responses. Statistical analyses included descriptive statistics, percentage distribution, and Pearson correlation to determine the relationships among the structural components of emotional intelligence. This approach allowed for the identification of cognitive-regulatory clusters and provided insight into the relative integration of affective components in the overall EI structure.*

Results. *The analysis revealed a predominance of medium-level scores across most EI components, particularly in emotional awareness, emotion regulation, and self-motivation. Empathy emerged as the most developed component among the respondents, with 32 % demonstrating high levels and 56 % showing medium levels. In contrast, emotion recognition exhibited a predominance of low-level development, affecting 76 % of participants. Correlation analysis indicated statistically significant positive relationships of moderate strength between emotional awareness, emotion regulation, and emotion recognition, which allowed the identification of a cognitive-regulatory cluster of indicators. These findings demonstrate that emotional intelligence in third-grade students is in an active stage of development, characterized by differentiated formation of cognitive-regulatory and affective components, influenced by age-related characteristics and the social environment.*

Originality. *The study contributes to the scientific understanding of emotional intelligence in early school-age children by providing empirical evidence of the developmental trends of its structural components. It identifies the cognitive-regulatory and affective dimensions of EI and their degree of integration in third-grade students, highlighting gaps in emotion recognition abilities and underscoring the influence of external social factors, including the stressors associated with wartime conditions. The research emphasizes the importance of early interventions for the development of emotional competence in primary education.*

Conclusion. *The findings confirm that emotional intelligence among third-grade students is actively forming, with cognitive-regulatory skills more consistently developed than affective abilities. To promote balanced EI development, educational programs should focus on enhancing emotion recognition, fostering empathy, and supporting self-regulation and self-motivation skills. Recommendations include structured educational activities, role-playing, storytelling, and reflection exercises adapted to age-specific capabilities. Further research is encouraged to design and empirically test targeted interventions that effectively support the development of emotional intelligence in primary school students under both typical and challenging socio-emotional conditions.*

Keywords: *primary school students, emotional intelligence, emotional awareness, ability to manage emotions, self-motivation, empathy, emotion recognition.*

References

1. Vyshnyk, O. (2024). Psychological features of emotional intelligence in primary school students. *Development of soft skills in the educational process: theory and practice: Proceedings of the II All-Ukrainian Scientific and Practical Online Conference (Hlukhiv, February 22, 2024)* (pp. 27–29). Hlukhiv: RVV of Hlukhiv National Pedagogical University named after O. Dovzhenko. [in Ukrainian]Houlman, D. (2018). Emotsiinyi intelekt [Emotional intelligence]. *Vivat*, 512. [in Ukrainian].
2. Derevianko, S., & Lavrenko, S. (2020). *Metodychni zasoby diahnozyky emotsiinoho intelektu u ditei [Methodical tools for diagnosing childrens emotional intelligence]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia Psykholohichni nauky – Visnyk of the Lviv University. Series Psychological science*, 7, 23–29. [in Ukrainian].

3. Koval, T., & Zaporozhets, M. (2024). Rozvytok emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv i umovakh viiny [Development of emotional intelligence of primary students in war conditions: effective tools]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational scientific space*, 6, 41–48. [in Ukrainian].
4. Melnyk, O. (2020). Rozvytok emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv [Development of emotional intelligence of junior school children]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools*, 73(1), 128–133. [in Ukrainian].
5. Pivovar, S., & Pivovar, N. (2025). Analiz suchasnoho stanu sformovanosti emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv v osvitnii teorii i praktytsi [Analysis of the current state of emotional intelligence formation in junior schoolchildren in educational theory and practice]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriya: Pedahohichni nauky – Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. Series: pedagogical sciences*, 2(58), 247–253. [in Ukrainian].
6. Fedorenko, Ye. (2023). Prohrama rozvytku emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv v osvitnomu protsesi pochatkovoї shkoly [Program for developing emotional intelligence in younger students in the primary school educational process]. *Innovatsii v pochatkovii osviti: dosvid, vykyky sohodennia, perspektyvy – Innovations in primary education: experience, current challenges, prospects: materialy III nauk.-prakt. internet-konf. здобувачів другого (mahister.) rivnia vyshch. osvity f-tu pochatk. navchannia, Kharkiv, 5 hrud. 2023 r. / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. Kharkiv, 62.* [in Ukrainian].
7. Shpak, M. M. (2016). Emotsiinyi intelekt yak osobystisnyi resurs zabezpechennia psykholohichnoho blahopoluchchia molodshykh shkoliariv [Emotional intelligence as a personal resource of providing psychological well-being of junior school students]. *Nauka i osvita – Science and Education*, 5, 266–270. [in Ukrainian].
8. Petrides K. V., Mikolajczak M., Mavroveli S., Sánchez-Ruiz M.-J., Furnham A., & Pérez-González J.-C. (2016). Recent developments in trait emotional intelligence research. *Emotion Review*, 8, 335–341. [in English].

Авторське право ©2026 автори, всі права захищено. Авторі погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 1.03.2026 р.
Прийнято редакцією 1.04.2026 р.
Опубліковано 29.05.2026 р.

УДК 37.01:37.015.3

DOI: 10.31376/2410-0897-2026-2-61-226-235

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Бадуненко Валентина Сергіївна

асистент кафедри теорії і методики початкової освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: badunenkov2003.3@gmail.com

ORCID ID: 0009-0005-6976-5903

У статті досліджено проблему формування пізнавального інтересу молодших школярів засобами дидактичних ігор. Розглянуто умови ефективного використання ігор, їх етапи та методику проведення, урахування вікових особливостей учнів і поєднання навчальної та ігрової мети. Окрему увагу приділено стимулюванню мотивації, розвитку мислення, творчості та комунікативних навичок. Наведено приклади мовних, математичних, сюжетно-рольових та інтегрованих ігор. Проаналізовано роль учителя в організації ігрової діяльності та створенні позитивного емоційного клімату. Доведено ефективність дидактичних ігор для активізації навчальної діяльності та формування стійкого пізнавального інтересу здобувачів освіти.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, дидактичні ігри, початкова школа, мотивація до навчання, розвиток мислення, творча діяльність, комунікативні навички.

Постановка проблеми. Проблема формування пізнавального інтересу здобувачів освіти залишається однією з ключових у сучасній педагогіці. Цей інтерес є важливим фактором стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів, оскільки саме він активізує інтелектуальну діяльність, сприяє розвитку внутрішньої мотивації до навчання та забезпечує позитивне ставлення до освітнього процесу. Незважаючи на значний науковий інтерес до цієї теми як в Україні, так і за її межами, досі актуальним залишається завдання пошуку ефективних методів і підходів до формування пізнавальної активності. Особливого значення це питання набуває в початковій школі, адже саме в цей період формуються основи ставлення до навчального процесу та знань загалом. Одним із перспективних методів, що поєднує елементи навчання та гри, є використання дидактичних ігор. Цей підхід дає змогу не лише активізувати пізнавальну діяльність, а й забезпечує емоційне залучення учнів, сприяє розвитку мислення, творчих здібностей і комунікативних навичок. Отож вивчення методичних аспектів застосування дидактичних ігор задля формування пізнавального інтересу є надзвичайно важливим завданням. Це вимагає глибшого аналізу та створення практичних рекомендацій для педагогів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних досліджень та публікацій засвідчує, що питання формування пізнавального інтересу школярів і впровадження ігрових технологій в освітній процес є